

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 329

Rachunkowość na rzecz zrównoważonego rozwoju Gospodarka – etyka – środowisko

Redaktorzy naukowci
Danuta Dziawgo, Grażyna Borys

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-448-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Joanna Antczak: Informacje o środowisku w systemie rachunkowości	11
Anna Balicka: Sprawozdawczość środowiskowa w branży motoryzacyjnej..	19
Aleksandra Banaszekiewicz, Ewa Makowska: Koncepcja społecznej odpowiedzialności biznesu w procesie zarządzania wartością firmy	28
Melania Bąk: Odpowiedzialność społeczna jako determinanta tworzenia zasobów niematerialnych przedsiębiorstwa	36
Ewa Chojnacka: Raportowanie danych w obszarach środowiskowym i społecznym w publicznych spółkach sektora energetycznego.....	45
Ewa Chojnacka: Sprawozdanie z działalności jako dokument służący raportowaniu danych ESG	54
Anna Doś, Joanna Błach: Rola przedsiębiorstwa w makrosystemie społeczeństwo – gospodarka – środowisko w świetle analizy raportów rocznych na przykładzie wybranych spółek sektora paliwowego.....	62
Justyna Dyduch: Analiza kosztów transakcyjnych instrumentów ochrony środowiska w wybranym przedsiębiorstwie.....	73
Renata Dyląg, Ewelina Puchalska: Wytyczne GRI w praktyce raportowania społecznego w Polsce	82
Paweł Dziekański: Koncepcja wskaźnika syntetycznego dla oceny sytuacji finansowej powiatów	98
Tomasz Gabrusewicz: Zdolność systemu rachunkowości w zakresie zaspokojenia potrzeb informacyjnych w realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju	109
Beata Gostomczyk: Ewidencja kosztów ekologicznych w układzie rodzajowym i funkcjonalnym.....	118
Piotr Gut: Solidarna odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe w podatku VAT w warunkach polskich na tle rozwiązań europejskich.....	127
Ewa Hellich: Etyczny wymiar rachunkowości.....	136
Aldona Kamela-Sowińska: Finansyzacja gospodarki wyzwaniem dla rachunkowości	145
Elżbieta Klamut: Koszty ochrony środowiska a gospodarstwa rolne	152
Joanna Kogut: Etyka w rachunkowości a jakość sprawozdań finansowych ..	161
Tomasz Kondraszuk: Cel i zadania rachunkowości rolniczej w procesie zrównoważonego rozwoju gospodarstw wiejskich	172
Robert Kowalak: Kluczowe mierniki dokonań w zakładach gospodarowania odpadami.....	180

Joanna Krasodomska: Rachunkowość społeczna – perspektywa światowa i krajowa	191
Karolina Kwocińska: Relacje inwestorskie i raportowanie kapitału intelektualnego.....	198
Magdalena Ligus: Zrównoważony rozwój systemu elektroenergetycznego Polski – analiza opłacalności i możliwości rozwoju energetyki odnawialnej	206
Adam Lulek: Znaczenie informacji środowiskowych pochodzących ze sprawozdawczości spółek paliwowych dla inwestorów giełdowych.....	215
Marta Mazurowska: Rachunkowość na rzecz zrównoważonego rozwoju	225
Anna Nowak: Problemy pomiaru społecznej odpowiedzialności biznesu	232
Edward Nowak: Zakres ujawnień informacji w sprawozdaniu z działalności	241
Ewa Spigarska: Różnorodność metod ustalania opłaty za odpady i zasad segregacji odpadów na przykładzie miast wojewódzkich jako jeden z problemów systemu gospodarowania odpadami	250
Arleta Szadziewska: Prezentowanie informacji na temat społecznej odpowiedzialności w sprawozdawczości zewnętrznej przedsiębiorstw.....	261
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz: Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa jako narzędzie komunikacji z interesariuszami	271
Piotr Szczypa: Współczesne wyzwania rachunkowości przedsiębiorstw w gospodarce zrównoważonego rozwoju.....	282
Aldona Uziębło: Stosunek do standardów etycznych w biznesie w opiniach pracowników księgowości trójmiejskich przedsiębiorstw	291
Anna Wildowicz-Giegiel: Wyzwania przed sprawozdawczością finansową związane z raportowaniem o kapitale intelektualnym i społecznej odpowiedzialności	300
Jolanta Wiśniewska: Etyka w rachunkowości jako niezbędny element zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstwa i bezpieczeństwa obrotu gospodarczego.....	308
Aleksander Zawadzki: Standardy sprawozdawczości w zakresie środków unijnych w polskich spółkach notowanych na NewConnect	317
Joanna Zuchewicz: Sprawozdawczość jednostki społecznie odpowiedzialnej za swoje dokonania.....	326
Beata Zyznarska-Dworczak: Znaczenie zarządczej rachunkowości odpowiedzialności społecznej w przedsiębiorstwie	334

Summaries

Joanna Antczak: Information on environment in the accounting system.....	18
Anna Balicka: Environmental reporting in the automotive industry	27
Aleksandra Banaszekiewicz, Ewa Makowska: Concept of corporate social responsibility in the process of value based management	35

Melania Bąk: CSR as the determinant for creating non-material resources of an enterprise.....	44
Ewa Chojnacka: Reporting environment and social data in public companies in energy sector	53
Ewa Chojnacka: Report of the management board on operations as a document used to report ESG data	61
Anna Doś, Joanna Błach: The role of enterprise in macrosystem society – economy – environment in the light of the annual reports content analysis case study of selected Polish companies	72
Justyna Dyduch: Analysis of transaction costs of environmental protection instruments in a selected firm	81
Renata Dyląg, Ewelina Puchalska: GRI guidelines in the practice of social reporting in Poland	97
Paweł Dziekański: Concept of synthetic indicator for the assessment of financial situation of poviats	108
Tomasz Gabrusewicz: The ability of the accounting system to satisfy information needs in the concept of sustainable development.....	117
Beata Gostomczyk: Environmental costs register by their type and functionality	126
Piotr Gut: Joint and several responsibility for VAT liabilities in Poland in comparison with European solutions to that extent.....	135
Ewa Hellich: Ethical dimension of accounting.....	144
Aldona Kamela-Sowińska: Financilisation of economy as challenge for accounting	151
Elżbieta Klamut: Costs of environment protection vs. farms.....	160
Joanna Kogut: Accounting ethics vs. financial reporting quality	171
Tomasz Kondraszuk: Tasks and objectives of accounting in the process of agricultural sustainable development of rural households	179
Robert Kowalak: Key performance indicators for the waste disposal plants.	190
Joanna Krasodomska: Social accounting – the international and national perspective	197
Karolina Kwiecińska: Investor relations and intellectual capital reporting ...	205
Magdalena Ligus: Sustainable development of Polish power system – the analysis of effectiveness and the possibility of development of renewable energy sector.....	214
Adam Lulek: Significance of environmental information coming from reporting of fuel corporations for stock exchange investors.....	224
Marta Mazurowska: Accounting for sustainable development	231
Anna Nowak: Issues of measurement of corporate social responsibility	240
Edward Nowak: Scope of disclosing information in annual activity reports..	249
Ewa Spigarska: The diversity of methods for establishing fees for wastes and waste segregation rules on the example of voivodeship cities as one of the waste management problems.....	260

Arleta Szadziewska: Presenting social responsibility information in corporate external reports	270
Elżbieta Izabela Szczepankiewicz: Integrated report on socially responsible companies as a tool of communication with users.....	281
Piotr Szczypa: Modern challenges in the accounting of companies in sustainable development economy	290
Aldona Uziębło: An attitude to ethical standards in business in the opinions of employees of accounting department of tricity enterprises.....	299
Anna Wildowicz-Giegiel: Challenges of financial reporting associated with reporting the intellectual capital and the social responsibility of enterprise.....	307
Jolanta Wiśniewska: Ethics in accounting as an essential element of sustainable development of the enterprise and security of business transactions .	316
Aleksander Zawadzki: Standards of EU funds reporting in Polish companies listed on the NewConnect market.....	325
Joanna Zuchewicz: CSR in reporting entity's performance	333
Beata Zyznarska-Dworczak: The essence of managerial social responsibility accounting.....	341

Joanna Krasodomska

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

RACHUNKOWOŚĆ SPOŁECZNA – PERSPEKTYWA ŚWIATOWA I KRAJOWA

Streszczenie: Rachunkowość społeczna rozwinęła się jako dyscyplina naukowa w latach 70. XX wieku w Stanach Zjednoczonych. Podkreśla ona konieczność informowania interesariuszy nie tylko o finansowych wynikach jednostki, ale także o społecznych i środowiskowych skutkach jej działań. W opracowaniu przedstawiono rozwój koncepcji rachunkowości społecznej na świecie i w Polsce.

Słowa kluczowe: rachunkowość społeczna, społeczna odpowiedzialność, CSR.

DOI: 10.15611/pn.2014.329.20

1. Wstęp

Podmioty gospodarcze, których operacje stanowią przedmiot zainteresowania rachunkowości, są częścią społeczeństwa. Prowadząc działalność, korzystają z dostępnych zasobów (materialnych i niematerialnych) i przekształcają je w produkty pracy oraz wywierają wpływ na otoczenie, w którym funkcjonują. Wpływ ten ma wymiar ekonomiczny, społeczny i środowiskowy. Tradycyjnie rachunkowość była postrzegana jako mieszcząca się w ramach pierwszego z wymienionych, ekonomicznego obszaru. Wraz z szerszym postrzeganiem celu funkcjonowania jednostek gospodarczych (zamiast osiągania zysku – tworzenie wartości) oraz podmiotów zainteresowanych informacjami generowanymi w systemie rachunkowości (obok inwestorów – pozostali interesariusze) zmieniło się także podejście do rachunkowości. W opinii jej przedstawicieli, będących zwolennikami koncepcji zrównoważonego rozwoju czy społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, rachunkowość jako system dostarczający informacji o wynikach działalności przedsiębiorstwa powinna objąć swym zakresem również zagadnienia społeczne i środowiskowe.

Początkowo rachunkowość społeczna była traktowana jedynie jako dyscyplina statystyczno-ekonomiczna, wykorzystywana w celu ujmowania procesów gospodarczych w skali makroekonomicznej¹. Jako dyscyplina naukowa rozwinęła się w la-

¹ Początki tak rozumianej rachunkowości społecznej sięgają lat 40. W Polsce rozprawę habilitacyjną na jej temat napisał w 1959 r. T. Peche [Sobczyk 2013, s. 159], w takim rozumieniu przedstawia ją także S. Sojak w pracy [Sojak 2011, s. 269-270].

tach 70. w Stanach Zjednoczonych. Jedną z najczęściej cytowanych w literaturze definicji określa rachunkowość społeczną (*social accounting*) jako proces informowania poszczególnych grup interesariuszy oraz ogółu społeczeństwa o społecznych i środowiskowych skutkach ekonomicznych działań organizacji. Wymaga on rozszerzenia obowiązków przedsiębiorstw poza tradycyjne dostarczanie sprawozdań finansowych właścicielom kapitału, w szczególności akcjonariuszom. Konieczność ta opiera się na założeniu, że na przedsiębiorstwach ciążyą jeszcze inne obowiązki niż zarabianie pieniędzy dla akcjonariuszy [Gray i in. 1987, za: Crowther 2000, s. 26].

2. Metodyka badań

Do pionierów rachunkowości społecznej zalicza się R. Graya, D. Owena, M. Mathewsa, J. Guthriego i L. Parkera [Gordon 2007, s. 30]. W Polsce do pierwszych publikacji poświęconych temu zagadnieniu należą prace A. Jarugowej i E. Burzymowej. Przybliżenie osiągnięć powyższych autorów, jak i innych badaczy zajmujących się problematyką rachunkowości społecznej jest głównym celem niniejszego opracowania. Do jego realizacji zastosowano metodę analizy literatury zagranicznej i krajowej. Ze względu na ograniczoną objętość opracowania nie wymieniono w nim wszystkich autorów podejmujących problem rachunkowości społecznej w swoich pracach. Autorka ma jednak nadzieję, że może ono być przydatne dla badaczy tej dyscypliny jako ciekawy i inspirujący, choć niewyczerpujący, przegląd dotychczasowej literatury.

3. Rozwój rachunkowości społecznej na świecie

W opracowaniu podsumowującym 25 lat rozwoju rachunkowości społecznej M. Mathews [1997, s. 481-531] wyróżnił trzy przedziały czasowe: 1971-1980, 1981-1990, 1991-1995. Wybrane osiągnięcia każdego z nich zaprezentowano poniżej.

W latach 1971-1980 koncepcja społecznej rachunkowości dopiero się rozwijała. Więcej uwagi poświęcano problemom społecznym, związanym w szczególności z ujawnianiem przez spółki informacji na temat pracowników i produktów, niż zagadnieniom środowiskowym, a prowadzone badania były w większości opisowe. Do ważnych prac tego okresu należy zaliczyć artykuły m.in. K. Ramanathana [1976], W. Abbotta i R. Monsena [1979] czy A. Belkaouięgo [1980]. Warto też zaznaczyć, że publikacje z zakresu rachunkowości społecznej nie były częste, nie tylko z powodu nowości tego zagadnienia, ale również dlatego, że wiele czasopism podejmujących obecnie tę problematykę wówczas jeszcze nie funkcjonowało. Wydawano co prawda czasopismo „Accounting, Organizations and Society” (od 1976 r.), ale mimo przychylności dla rachunkowości społecznej, poruszano na jego łamach również wiele innych „konkurencyjnych” tematów. W omawianym okresie rachunkowość społeczna nie była uwzględniana w programach studiów i nie publikowano poświęconych jej podręczników, jak również nie wspomniano o niej w książkach poświęconych rachunkowości finansowej.

Kolejny okres, lata 1981-1990, można podzielić na dwa etapy rozwoju rachunkowości społecznej. W pierwszym nadal interesowano się głównie zagadnieniami społecznymi, natomiast w drugim poruszano przede wszystkim problematykę środowiskową. Powodem tego były liczne katastrofy ekologiczne w połowie i w późnych latach 80. Podejmowano wówczas również próby uzasadnienia dobrowolnego ujawniania przez przedsiębiorstwa informacji społecznych i środowiskowych na gruncie teoretycznym, przywołując przede wszystkim koncepcję kontraktu społecznego i teorię legitymizacji. W okresie tym znaczące prace opublikowali m.in. tacy autorzy, jak L. Parker [1986] i R. Gray i in. [1988]. Prowadzono także dyskusje nad zaangażowaniem księgowych w sprawy społeczne i środowiskowe oraz większą uwagę zwrócono na edukację z zakresu rachunkowości społecznej. W niektórych podręcznikach zaczęto uwzględniać odwołania do społecznych i środowiskowych jej aspektów [Gray i in. 1987; Parker i in. 1989]. Na rynku wydawniczym pojawiły się także czasopisma publikujące artykuły poświęcone rachunkowości społecznej: „Journal of Accounting and Public Policy” w 1982 r., „Accounting, Auditing & Accountability Journal” w 1988 r., a „Critical Perspectives in Accounting” w 1990 roku.

Lata 1991-1995 to czas prawie całkowitej dominacji zagadnień środowiskowych nad społecznymi. Poświęcono im specjalne wydania czasopism „Accounting, Auditing & Accountability Journal” (1991) oraz „Accounting Forum” (1995). Autorzy tacy jak m.in. M. Mathews [1993] i D. Owen [*Green...* 1992] opublikowali kolejne książki poświęcone społecznej rachunkowości. Podręcznik M. Mathewsa i M. Perery [1995] był jednym z niewielu dostępnych w tym okresie pozycji dotyczących teorii rachunkowości zawierających rozdział na temat jej społecznych i środowiskowych problemów.

Następny okres obejmuje lata 1996-2000. W badaniach empirycznych nadal koncentrowano się głównie na problemach środowiskowych, zaczęto je także podejmować w odniesieniu do rachunkowości zarządczej i audytu, jak również starano się wyjaśnić przesłanki dokonywania przez jednostki dobrowolnych ujawnień w oparciu o teorię legitymizacji [Mathews 2000, s. 2, 16, 22]. Ważnym podręcznikiem wydanym w tym okresie była książka R. Graya i in. [1996]. Jej ograniczony nakład wskazuje jednak, że rachunkowość społeczna wciąż była nauczana sporadycznie.

Lata 2001-2010 to dalszy rozwój rachunkowości społecznej. Czasopismo „Accounting, Auditing & Accountability Journal” poświęciło jej w tym okresie aż trzy numery specjalne: teorii legitymizacji (2002 r.), etyce oraz społecznej i środowiskowej rachunkowości (2007 r.), zrównoważonemu rozwojowi (2010 r.). Coraz więcej artykułów dotyczących społeczno-środowiskowych aspektów rachunkowości zaczęto publikować na łamach takich czasopism, jak: „Accounting Forum, Accounting, Organizations & Society”, „Accounting, Critical Perspectives in Accounting”, „European Accounting Review”, „British Accounting Review”, „Accounting & Business Research”. Najwięcej autorów podejmujących tę problematykę pochodziło z Wielkiej Brytanii i krajów Europy Zachodniej, Stanów Zjednoczonych oraz regionu Australii i Nowej Zelandii [Deegan 2007, s. 13].

4. Rachunkowość społeczna w badaniach polskich autorów

Analizując dorobek polskich autorów poświęcony społecznemu wymiarowi rachunkowości, należy zwrócić uwagę na artykuły, które już w 1984 r. ukazały się w Zeszytach Teoretycznych Rady Naukowej pod wspólną nazwą „Z badań nad rachunkowością społeczną” [Jarugowa 1984; Jaglińska 1984; Wasiel 1984; Wołkowski 1984].

W artykule z 1993 r. rachunkowość społecznej odpowiedzialności (RSO) uczyniła przedmiotem swoich rozważań E. Burzym [1993, s. 5-20]². Problemy społeczno-środowiskowe autorka przywoływała także w swoich wcześniejszych opracowaniach (por. m.in. [Burzym 1990; Burzym 1992])³. Do innych reprezentantów krakowskiego ośrodka rachunkowości poruszających powyższą problematykę należą także m.in. M. Dobija [1997, 1999], M. Stępień [2001, 2007], E. Pogodzińska-Mizdrak [2008], K. Stępień [2013], J. Krasodomska [2010, 2012].

Prezentując dorobek z zakresu rachunkowości społecznej, szczególną uwagę warto zwrócić na książkę T. Gabrusewicza. Autor definiuje w niej rachunkowość społecznej odpowiedzialności jako „uwzględniającą obciążenia i korzyści społeczeństwa wynikające z działalności konkretnego podmiotu gospodarującego przedstawione w formie wartościowej lub opisowej” [Gabrusewicz 2010, s. 60]. Do przedstawicieli nauki rachunkowości podejmujących w ostatnich latach problematykę odpowiedzialności społecznej czy zrównoważonego rozwoju można także zaliczyć m.in.: B. Gierusz, T. Martyniuk [2009], K. Kobięłę-Pionnier [2012], M. Marcinkowską [2012], A. Banaszkiwicz, E. Makowską [2012], J. Fijałkowską [2012], M. Perlińską, E. Śnieżek [2012], J. Samelaka [2013], A. Szadziwską [2013].

5. Wnioski

Podczas ubiegłorocznego Kongresu Europejskiego Stowarzyszenia Rachunkowości jedno z dziewięciu plenarnych sympozjów, prowadzone przez J. Bebbington, poświęcono społecznej i środowiskowej rachunkowości⁴. Świadczy to o uznaniu poruszanej w jej ramach problematyki za istotną zarówno z naukowego, jak i praktycznego punktu widzenia. Jednocześnie można zaryzykować stwierdzenie, że rachunkowość społeczna nie została jeszcze całkowicie zaakceptowana przez środowisko naukowe. Jest to widoczne szczególnie w krajach, gdzie nie obserwuje się jej długoletniej tradycji i postępującego rozwoju, m.in. w Europie Środkowo-

² Warto także zaznaczyć, iż w tym samym numerze czasopisma ukazał się poświęcony rachunkowości społecznej i środowiskowej artykuł autorstwa R. Graya [1993, s. 145-172].

³ O rozpatrywaniu działalności gospodarczej podmiotu z punktu widzenia racjonalności i odpowiedzialności społecznej autorka pisała już w 1983 r. [Burzym 1983, s. 29-30].

⁴ Sympozjum 9 nt. *Social and Environmental Reporting from Quantitative, Qualitative and Professional Perspectives*, European Accounting Association 36th Annual Congress, Paris, 6-8 May 2013.

-Wschodniej⁵. Obecnie problematyka rachunkowości społecznej jest z pewnością częściej podejmowana przez badaczy niż 40 lat temu, ale nadal nie należy do jej mainstream'u, a anglojęzyczne czasopisma z jej zakresu nie znajdują się w grupie najbardziej uznawanych i wysoko punktowanych.

W Polsce zainteresowanie problematyką rachunkowości społecznej wzrosło w okresie kryzysu ekonomicznego i można się spodziewać, że w najbliższych latach będzie ukazywać się coraz więcej opracowań na ten temat, a do grona wymienionych w opracowaniu autorów dołączą nowi badacze. W badaniach naukowych z zakresu rachunkowości społecznej uzasadnione byłoby tworzenie interdyscyplinarnych zespołów złożonych z przedstawicieli rachunkowości oraz osób zajmujących się problematyką odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw na gruncie innych dziedzin wiedzy. Stąd szczególnie pozytywnie należy oceniać wszelkiego rodzaju inicjatywy integrujące środowisko badaczy, takie jak konferencje dedykowane społecznej odpowiedzialności w kontekście finansów i rachunkowości czy powołanie Polskiego Stowarzyszenia Zrównoważonego Rozwoju w Finansach i Rachunkowości. Czynnikiem sprzyjającym rozwojowi tej dyscypliny jest także propagowanie edukacji z jej zakresu.

Literatura

- Abott W., Monsen R., *On the measurement of corporate social responsibility: Self-reported disclosure as a method of measuring corporate social involvement*, "Academy of Management Journal" 1979, vol. 22(3).
- Banaszkiewicz A., Makowska E., *Wykorzystanie informacji z systemu rachunkowości do tworzenia raportów CSR na przykładzie firmy PKN Orlen*, [w:] *Rachunkowość. Dylematy praktyki gospodarczej*, red. S. Sojak, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2012.
- Belkaoui A., *The impact of socio-economic accounting statements on the investment decisions: An empirical study* "Accounting, Organizations & Society" 1980, vol. 5(3).
- Burzym E., *Problemy współczesnej ewolucji rachunkowości*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej” 1983, nr 179.
- Burzym E., *Rola biegłych księgowych w rozwiniętej gospodarce rynkowej oraz warunki ich działania*, "Rachunkowość 1992, nr 7.
- Burzym E., *Rola i funkcje rachunkowości w roku 2000*, "Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SKwP" 1990, nr 16, przedruk „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2008, t. 45 (101).
- Burzym E., *Społeczny i ekologiczny aspekt współczesnej ewolucji rachunkowości w gospodarce rynkowej*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie nr 401, Wydawnictwo AE, Kraków 1993.
- Crowther D., *Social and Environmental Accounting*, "Financial Times", Prentice Hall, London 2000.
- Deegan C., *Social Accounting Research: An Australasian perspective*, [w:] *Social Accounting, Mega*

⁵ S. Sawicki podaje w wątpliwość „przyznanie informacji o społecznej odpowiedzialności biznesu określenia rachunkowości społecznej”, gdyż informacje te nie są prezentowane w obligatoryjnych sprawozdaniach finansowych, a jedynie częściowo w dołączanym do nich sprawozdaniu z działalności [Sawicki 2013, s. 222].

- Accounting and Beyond. A Festschrift in Honour of M. R. Mathews*, eds. R. Gray, J. Guthrie, CSAR Publishing, Dundee 2007.
- Dobija M., *Bilans i sprawozdanie o wartości dodanej w rachunkowości społeczno-ekonomicznej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 1997, t. 40.
- Dobija M., *Koncepcja pomiaru kapitału intelektualnego w aspekcie rachunkowości społeczno-ekonomicznej*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 1999, t. 51.
- Fijałkowska J., *Spoleczna odpowiedzialność wyzwaniem dla rachunkowości*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2012, t. XIII, z. 1.
- Gabrusewicz T., *Rachunkowość społecznej odpowiedzialności w kształtowaniu zasad nadzoru korporacyjnego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Gierusz B., Martyniuk T., *Rola rachunkowości w świetle społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa (CSR)*, [w:] *Problemy współczesnej rachunkowości*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2009.
- Gordon I.M., *The Challenge for Social Accounting*, [w:] *Social Accounting, Mega Accounting and Beyond. A Festschrift in Honour of M. R. Mathews*, eds. R. Gray, J. Guthrie, CSAR Publishing, Dundee 2007.
- Gray R., *Social and Environmental Accounting in the Western Capitalist Economies: A Review*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 1993, nr 401.
- Gray R., Owen D., Adams C., *Accounting and Accountability*, Prentice Hall, London 1996.
- Gray R., Owen D., Maunders K., *Corporate social reporting: Emerging trends in accountability and the social contract*, “Accounting, Auditing & Accountability Journal” 1988, vol. 1(1).
- Gray R., Owen D., Maunders K., *Corporate Social Reporting: Accounting and Accountability*, Prentice Hall, London 1987.
- Green Reporting: Accountancy and the Challenge of the Nineties*, ed. D. Owen, Chapman and Hall, London 1992.
- Jaglińska Z., *Rachunkowość odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw kapitalistycznych (Zarys problemu)*, Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce 1984, nr VII.
- Jarugowa A., *Rachunkowość społeczna na tle tendencji rozwoju rachunkowości*, Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce 1984, nr VII.
- Kobiela-Pionnier K., *Sprawozdawczość zintegrowana: koncepcja aportowania osiągnięć przedsiębiorstwa na miarę XXI wieku*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 2012, t. 66 (122).
- Krasodomska J., *Perspektywy rozwoju informacyjnej funkcji rachunkowości w kontekście społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw*, Studia i Prace Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie 2010, nr 14.
- Krasodomska J., *Rachunkowość a idea społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw w dobie kryzysu ekonomicznego*, [w:] *Rachunkowość wobec kryzysu gospodarczego*, red. B. Micherda, Difin, Warszawa 2010.
- Krasodomska J., *Zintegrowana sprawozdawczość spółek w 2020 roku*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 2012, t. 66 (122).
- Marcinkowska M., *Rachunkowość społeczna – czyli o pomiarze wyników przedsiębiorstw w kontekście oczekiwań interesariuszy*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 271, Wydawnictwo UE, Wrocław 2012.
- Mathews M., *Socially Responsible Accounting*, Chapman and Hall, London 1993.
- Mathews M., *The Development of Social and Environmental Accounting Research 1995-2000*, Discussion paper series, vol. 205, School of Accountancy, Massey University, 2000.
- Mathews M., *Twenty-five years of social and environmental accounting research. Is there a silver jubilee to celebrate?* “Accounting, Auditing & Accountability Journal” 1997, vol. 10(4).
- Mathews M., Perera M., *Accounting Theory and Development*, Thomas Nelson Australia, Melbourne 1995.

- Parker L., *Polemical themes in social accounting: A scenario for standard setting*, "Advances in Public Interest Accounting" 1986, vol. 1.
- Parker L., Ferris K., Otley D., *Accounting for the Human Factor*, Prentice Hall, New York 1989.
- Perlińska M., Śniezek E., *Rachunkowość i sprawozdawczość finansowa w dobie zrównoważonego rozwoju*, „Acta Universitatis Lodziensis, Folia Oeconomica” 2012, nr 276.
- Pogodzińska-Mizdrak E., *Ekonomia społeczna a ewolucja rachunkowości odpowiedzialności społecznej*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 2008, t. 44(100).
- Ramanathan K., *Toward a theory of corporate social accounting*, "The Accounting Review" 1976, vol. 51(3).
- Samelak S., *Rola rachunkowości w społecznie odpowiedzialnym przedsiębiorstwie*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu 2012, nr 233.
- Samelak S., *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań 2013.
- Sawicki S., *Zakres rachunkowości jako nauki*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 2013, t. 7(127).
- Sobczyk M., *Podstawy teoretyczne koncepcji zintegrowanego raportowania*, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów SGH 2013, nr 130.
- Sojak S., *Rachunkowość przymiotnikowa*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 2011, t. 62 (118).
- Stępień K., *Społeczna odpowiedzialność rachunkowości*, [w:] *Nauka rachunkowości u progu gospodarki opartej na wiedzy*, red. A. Karmańska, Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie, Warszawa 2013.
- Stępień M., *Idea społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw i jej wpływ na ewolucję rachunkowości*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 2001, nr 4(60).
- Stępień M., Wydymus Z., *Rola rachunkowości w kształtowaniu społecznej odpowiedzialności jednostki gospodarczej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie 2007, nr 750.
- Szadziewska A., *Rola rachunkowości w pomiarze efektywności działań CSR*, Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego 2013, nr 4.
- Wasiel J., *Rachunkowość zasobów ludzkich*, Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce 1984, nr VII.
- Wołkowski J., *Z praktyki rachunkowości społecznej w niektórych krajach kapitalistycznych*, Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce 1984, nr VII.

SOCIAL ACCOUNTING – THE INTERNATIONAL AND NATIONAL PERSPECTIVE

Summary: Social accounting evolved as a scientific discipline in the United States in the 1970s. It underlines the need to inform stakeholders not only about the financial results of the company, but also about the social and environmental consequences of its operations. The paper discusses the development of social accounting in the world and in Poland.

Keywords: social accounting, social responsibility, CSR.